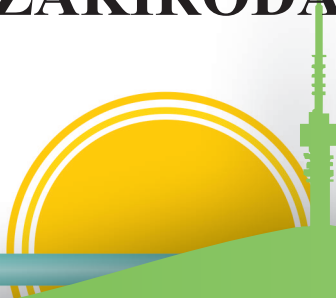

„Gyökerek és szárnyak”

TÁJÉKOZTATÓ AZ AUTIZMUS SPEKTRUMZAVAR PROBLÉMÁJÁRÓL SZAKIRODALMI AJÁNLÁSSAL

KOMPLEX KÖZNEVELÉSI PROJEKT AZ ESÉLYTEREMTÉSÉRT

EFOP-3.1.6-16-2017-00002

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Autizmus

I. Meghatározása, jellemzők:

1. Mi is az autizmus?

- Fejlődésneurológiai zavar, amely a kp-i idegrendszer sérült állapotának eredménye – genetikai tényezők (poligénes), pre-és perinatális tényezők a háttérben
- Sajátos ingerfeldolgozás jellemzi:
 - gyakran elvesznek a részletekben, nehezen különítik el a lényeges-lényegtelen ingereket (pl.háttérzajok), nehezen szervezik a részinformációkat jelentésteli egésszé (kontextusvaktság),
 - nehezen ismerik fel a mások gondolatait, szándékait, érzéseit, elmeolvasásra képtelenek, másik szempontjából nem tudnak értelmezni (ez nem jelenti azt, hogy nincsenek érzéseik, de még a saját érzelmeik felismerése, beazonosítása sem könnyű számukra, ezt is tanulniuk kell),
 - nehézkes a mentális forgatókönyvek használata, a viselkedés egymásra épülő lépéseinek megszervezése pl. öltözködés önálló kivitelezése is sokáig sikertelen emiatt, és nem lustaságról van szó (a képes folyamatábrák nagy segítséget jelentenek ezeknél a tevékenységeknél)
 - Nyelvük a viselkedésük, ezért mindig a viselkedés mögötti okok feltárására törekedjünk! Verbálisan sokszor nem tudják megfogalmazni, mi zavarja őket, a környezetüknek kell megfejteni a viselkedéses jelekből a probléma okát. A dührohamok, hisztik mögött nagyfokú diszkomfort-érzés áll, amit segítség nélkül más módon nem tudnak kifejezni.
- Állandósult állapot, nem betegség
- Nem gyógyítható, de fejleszthető. A korai diagnózis éppen a fejlesztés mielőbbi megkezdése miatt kiemelt jelentőségű.

- Gyakoriság: >1% (minden 60. gyermek) fiúknál 3-4x gyakoribb. Ezt figyelembe véve, statisztikai alapon nincs érintetlen óvoda, iskola.

2. Miért spektrumzavar?

- **sokszínű** – széles kontinuum: egyik végpontján a magas IQ-val rendelkező egyének, társuló állapot nélkül, másik végpontján a súlyos értelmi fogyatékosághoz társuló állapotok (ADHD, epilepszia-20%, pszichiátriai zavar)
- **koherens**-természete sokszínűsége ellenére egységes, a terápiás szemlélet is egységes
- **pervazív** (az egész személyiséget átható)

3. Miben nyilvánul meg?

Minőségi (nem mennyiségi!) **károsodás** az alábbi területeken:

- a) **Kölcsönös kommunikáció:** kommunikáció „hatalmának” fel nem ismerése, nem értik, hogy célja a másik viselkedésének megváltoztatása; a kommunikáció több, mint beszéd, a metakommunikációs jelzések figyelmen kívül hagyása, átvitt értelmű kifejezések szó szerinti értelmezése

Beszédhasználat jellemzői:

- Gyakori késés a beszédfejlődésben, vagy a beszéd teljes hiánya
- Azonnali és késleltetett echoláliák (pl. reklámszövegek idézgetése)
- Grammatikai hibák, neologizmák
- Állandó kérdezetés, ismételtetés
- Intonáció problémái (árnyalat, hangerő, monotonitás)
- Sztereotip szóhasználat, pedantéria a nyelvhasználatban (panelek beillesztése)
- Pragmatikai nehézségek (nem illeszti a helyzethez, mit illik mondani)
- Kölcsönös beszélgetés felépítésének nehézsége (ha nem érdekli a téma, nem kapcsolódik)

- b) **Szociális interakciók** – kapcsolat kölcsönösségének kialakítására, fenntartására törekvés sérült, szociális jelzések, íratlan szociális szabályok értelmezése bizonytalan

A szociális interakciók furcsaságai:

- **Izoláltan** viselkedő: környezet felé minimális kezdeményezés, szélsőséges érzelmi megnyilvánulások, szegényes mimika, szemkontaktus hiánya, testi kontaktus elutasítása, emberek eszközszerű irányítása, használata
- **Passzívan** viselkedő: nem elutasító, de ritkán kezdeményez, szemkontaktus szegényes, kortárs közösségbe bevonható, kiszolgáltatottan irányított, nehézségek a szociális szabályok megértésében
- **Aktív, bizarr módon** viselkedő: aktív, de egyoldalú kezdeményezés saját érdeklődés mentén, másik fél szempontjainak figyelmen kívül hagyása, szemkontaktus időzítési zavara, térköszabályozás nehézsége, gyakori konfliktus a társakkal, viselkedéskontroll nehézsége
- **Formálisan, mesterkélt** viselkedő: jó értelmi képességek, jó verbalitás, merev, pedáns, szokatlanul udvarias, fokozott megfelelési igény a szociális szabályok merev betartásával - megértési nehézség

- c) **Rugalmas viselkedésszervezés, képzeleti működés:** a viselkedés megszervezése, az alkalmazkodás nehézkes; rituálék, repetitív tevékenységek megjelenése; mintha-játék, örömmegosztás hiánya

A rugalmas viselkedésszervezés nehézségei:

- Változásokkal szembeni ellenállás, túlzott ragaszkodás az állandósághoz (anya frizurája, szobája elrendezése)
- Megtanult dolgok alkalmazási nehézsége új szituációban
- Témájában szokatlan, fokozott intenzitású érdeklődési kör (ventillátorok, közl. Lámpák, stb) -Intenzív, behatárolt érdekl. Kör (bolygók, dinók, térképek)
- Rituálék, kényszerek (tanulás lehetőségét kiszorítja)
- Játéktevékenységben is megmutatkozik -nem funkció szerint- kreatív, mintha-játék hiánya vagy egysíkúsága, tárgyak rendezgetése

- Öröm és/vagy figyelemmegosztás hiánya- helyette sztereotíp, repetitív tevékenység
- A szenzoros jellegű érdeklődés az örömforrás pl. pörgetés, szórás, tépkedés, hintázás, stb.

II. Mit jelent az autizmus a köznevelés rendszerében?

- Az orvosi diagnózist követően a Szakértői Bizottság megállapítja a gyermek sajátos nevelési igényét az Nkt. 4. § 25. pont alapján:” sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, **autizmus spektrum zavarral** vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd”
- A szülővel konzultálva kijelöli a megfelelő óvodát/iskolát, amelynek alapító okiratában szerepel az autizmus spektrumzavar ellátása. A kijelölt intézményben a gyermeknek autizmus specifikus fejlesztést kell biztosítani.
- A SZB elvégzi a komplex pszichológiai- pedagógiai vizsgálatot, aminek eredményeként javaslatot tesz az autizmussal élő gyermek képességeinek fejlesztésére és/vagy az esetleges tantárgyakat érintő mentesítésekre.
- Átlagléttségben 3 főként kell számításba venni.

III. Mit tehet a pedagógus, ha autizmussal élő gyermek kerül a csoportjába/osztályába?

A felkészülés és a felkészítés döntő jelentőségű:

1. A szülőktől minél pontosabb, részletesebb információt szerezni
 - a gyermek furcsaságaival, jellegzetes szokásaival, számára nehézséget okozó helyzetekkel kapcsolatban, illetve az általuk használt jutalmazási, megnyugtatósi lehetőségekről, vizuális segítségekről (ha használnak napirendet, folyamatábrát, időjelzőt, stb)
 - fordítsunk különös figyelmet a gyermek szenzoros érzékenységre (ha van), étkezési problémáira, viselkedésbeli rugalmatlanságára
 - biztosítsuk a szülőket a folyamatos kapcsolattartásról, információcseréről

2. A tantestület tájékoztatása:

- fontos lenne, hogy az intézményben dolgozó valamennyi munkatárs megfelelő információkat kapjon a gyerekekről -az óvodai udvarostól az iskolai büféig- hiszen bárki kapcsolatba kerülhet vele, nehézség esetén a megfelelő hozzáállást biztosíthassa

3. Csoporttársak/osztálytársak szüleinek tájékoztatása:

- lehetőleg a gyermek érkezése előtt vagy azzal egy időben, az érintett szülő személyes közreműködésével egy (akár rendkívüli) szülői értekezlet keretében
- adjunk lehetőséget a szülőknek, hogy feltegyék kérdéseiket, megfogalmazzák esetleges aggályaikat az autizmussal élő gyermekkel kapcsolatban
- támogassuk a szülők közötti rendszeres kommunikációt, tegyünk javaslatot olyan virtuális csoport (facebook, email, stb) létrehozására, amelynek mindegyikük tagja lehet és ahol a felmerülő problémákat napra készen meg tudják beszélni, tanácsokat adhatnak/kérhetnek (ez nyilván nem csak az autista gyermekkel kapcsolatban hasznos)
- a hiányzó szülők számára egy rövid összefoglalóval segíthetünk arról, amit a többiek megbeszéltek

4. Csoporttársak/osztálytársak tájékoztatása –lehetőleg az érintett gyermek nélkül

- röviden, az életkoruknak megfelelő szinten, bátorítva őket az autizmussal élő gyermek megismerésére, segítésére
- érzékenyítő programok szervezése, szemléletes példák megragadása a mindennapok során

5. Szakirodalom tanulmányozása, továbbképzések vállalása

- Az autizmussal élő gyermekek nevelésének, oktatásának hatékony megszervezéséhez az Oktatási Hivatal honlapján megtalálható, szakemberek által összeállított javaslatok ismerete, alkalmazása szükséges:

https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_alapprogramok

„Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve”

„Irányelvek a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásához”

IV. Hogyan segíthetjük az autista gyermeket a mindennapokban? Hogyan csökkenthetjük a konfliktusok kialakulásának lehetőségét?

1. Mentsvár biztosítása:

Nagy segítséget jelenthet egy *külön helyiség biztosítása*, ahova (felügyelet alatt) elvonulhat a gyermek, amikor telítődik az ingerekkel és úgy érzi, nem bírja tovább. Egyes intézményekben egy szertár, könyvtár vagy fejlesztő szoba/ iroda működik „mentsvárként”, máshol a csoportszobán/ tantermen belül elkerített rész (bunki) szolgál menedékkül. Ahol semmi hasonlóra nincs lehetőség, ott legalább a gyermek padját próbáljuk úgy helyezni, hogy szükség esetén kicsit elszeparálódhasson a többiektől.

2. A szünetek, szabadidő strukturálása:

A szabadidő eltöltésének módja, strukturálása, a várakozással töltött idő kitöltésével sok konfliktus előzhető meg. Legyen a gyermeknek „*forгатókönyve*” a szünetre éppúgy, mint a tanórára. (mit játszhat, hol, kivel, hova mehet mosdóba, büfébe, stb.) Ha nagyon nehezen illeszkedő gyermekről van szó, biztosíthatunk számára lehetőséget a szünetekben, hogy a kedvenc tevékenységeivel tölthesse az időt (pl. könyvnézegetés egy nyugodt helyen, vagy a telefonján játszhasson)

3. A váratlan helyzetekre való felkészítés:

A fiatalabb életkorú és a változásokra érzékenyen reagáló autista gyermekeknél reggelente igen hasznos a *napirend*, a nap menetének *megbeszélése*, ismertetése és a szokatlan események jelzése (pl. fogorvos, iskolaorvosi vizsgálat, tűzriadó próba, programban bekövetkező változás az időjárás miatt megghiúsult kirándulás, szabadtéri program, pedagógushelyettesítés stb...).

4. Szenzoros érzékenység figyelembe vétele:

- Zajra hyperérzékeny:
 - Nagylétszámú iskolai/óvodai rendezvények, testnevelés órák, tánc esetén a gyermek fokozott figyelemmel kísérése, „menekülési út” biztosítása, ha telítődik.
 - Előfordulhat, hogy bizonyos író/rajzeszközök számára zavaró sercegése miatt nem hajlandó használni, nem magát a tevékenységet tagadja meg.

- Taktilis ingerekre érzékeny:
 - Idegenek érintését nehezebben viseli: biztosítsunk nagyobb személyes teret (ne üljenek szorosan mellette, ne kelljen megfognia a társa kezét, kerüljük a testkontaktussal járó helyzeteket, illetve figyeljük meg, van-e olyan társa, akitől elviseli, adjunk neki más szerepet ezekben a szituációkban. Ne rekesszük ki!
 - bizonyos tapintású anyagoktól ódzkodik pl. festék, gyurma, homok, de akár bizonyos ceruza, kréta- ne kényszerítsük, próbáljunk alternatívát felajánlani, hogy ő is részt vehessen a tevékenységben, anélkül, hogy rosszul érezné magát
- Az illatokra, ízekre fokozottan érzékeny:
 - Ne kényszerítsünk semmilyen ételt, italt megkóstolni, vagy olyan anyaggal dolgozni, aminek nem viseli az ízét, illatát.
 - Pl: a ragasztó szaga elviselhetetlen a számára, biztosítsunk szellőzést, ülhessen az ajtó/ablak mellé, használhasson mást helyette
- Vizuális ingerekre érzékeny:
 - Rendkívül zavaró lehet számára egy villogó neon vagy éles fény, szemébe tűző napsütés, stb.

5. Az állandósághoz fokozottan ragaszkodó gyermek:

A változásokat rosszul viselő gyermek számára fontos, hogy előre megbeszéljük vele a változtatási szándékot és igyekezzünk számára mégis egyfajta állandóságot biztosítani, pl. ülésrend- változás esetén próbáljuk a saját helyét fenntartani.

6. Segítő személy kinevezése:

- biztonságot jelent a gyermeknek, ha meg vannak nevezve számára olyan személyek (osztálytárs/ idősebb gyermek/ pedagógus), akiktől bármilyen probléma esetén segítséget kérhet ahelyett, hogy kétségbe esne- fontos, hogy tudja: kit mikor, hol talál meg
- Vigyázat, a kortárs segítők nem maradhatnak magukra!

7. A szülővel illetve fejlesztővel való folyamatos kapcsolat:

- Amennyiben a kívülálló számára érthetetlen reakcióval találkozunk, érdemes a szülőnek és fejlesztőnek is jelezni, és a körülményeket pontosan figyelembe véve együtt megfejteni a viselkedés okát.

V. Autista gyermek az óvodában

Amennyiben autizmus spektrumzavarral diagnosztizált gyermek kerül integrált óvodásként a csoportba, legfontosabb, hogy biztosítva legyen számára az autizmus-specifikus fejlesztés, általában utazó gyógypedagógus közreműködésével. Az óvodapedagógusok szülővel és fejlesztővel való együttműködése elengedhetetlen. A fejlesztés részeként bevezetett eszközöknek -amik a tér-és idő strukturálását, ill. a kommunikációt segítik-, csak akkor van igazán értelme, ha azt a gyermek az óvodában és otthon is használja. Ha a gyermek semmilyen vizuális segítséget, augmentatív eszközt nem kap, nem meglepő, hogy dühkitöréseket produkál, kiborul, vagy teljesen elszeparálódik a többiektől, és kedvelt, beszűkült érdeklődésének megfelelő tevékenységeivel foglalatokodik. Az integráció többet jelent annál, minthogy az autizmussal élő gyermek naphosszat egy külön szőnyegen rakosgat apró tárgyakat, vagy forog körbe-körbe.

1. Az óvodás korú autizmussal élő gyermek jellemzői:

- szociális szabályok, jelzések használata nehézkes, kölcsönösségre törekvés hiányzik
- Fiatalabbakkal/ idősebbekkel játszik
- Szerepjáték későn (vagy egyáltalán nem) jelenik meg vagy nem változatos (sztereotip, ismétlődő)
- Általában egyedül játszik vagy unatkozik
- Felnöttes dolgokkal foglalkozik
- Rakosgat, sorba tesz, szétszerel
- Frontális instrukcióra nem reagál
- Nehéz motiválni

- Tevékenységváltás gondot okoz
- Szabályokhoz mereven ragaszkodik

2. Az óvodai élet során leggyakrabban problémát okozó helyzetek:

1) Étkezés:

Az étkezési nehézségek háttérében többféle ok húzódhat meg. Akadnak gyerekek, akik rendkívül szelektív evők, és akár hónapokon keresztül 1-2-féle táplálékot fogyasztanak (pl. bundás kenyér vagy bajor percc). Az óvodai étkezések alkalmával kínáljuk meg a gyermeket, de semmiképpen ne kényszerítsük kóstelásra, sőt, még az étel mellé ülni sem. Ha láthatóan zavarja az ételek látványa, illata, stb. biztosítsunk számára egy külön kis asztalt, ahol az általa választott elemőzsiát nyugodtan elfogyaszthatja. Sajnos sok gyermek az étkezés miatt alig néhány órát tud délelőttöként az óvodában tölteni, mert ott nem hajlandó még az otthonról hozott, megszokott táplálék elfogyasztására sem. Előfordulhat, hogy kezdetben az otthoni evőeszközökre is szükség lehet, érdemes a szülőt gondosan kikérdezni az étkezés körülményeiről. Amikor a gyermek biztonságban érzi magát, valószínűleg egyre kevesebb gondot fog okozni ez a terület.

2) Alvás:

A szülő információi az otthoni alvási szokásokról és körülményekről nélkülözhetetlenek, hiszen a gyermeknek az ad biztonságot, amit megszokott. Előfordulhat, hogy első pillantásra furcsának tűnő átmeneti tárgyakhoz ragaszkodnak, mint pl. villogó közlekedési lámpa vagy műanyag napszemüveg. Hiába szeretnénk ezek helyett puha plüssjátékot felajánlani az alváshoz, nem lesz célravezető.

3) Társas kapcsolatok:

Az autizmussal élő gyermekek segítséget igényelnek a társas kapcsolatok kialakításában, fenntartásában, kezelésében. A jó intellektusú, beszélő kicsik gyakran megrettennek a kortársaktól, mert kiszámíthatatlan reakcióikat nem tudják kezelni, vagy a zajt viselik nehezen, ami egy ilyen életkorú csoport természetes velejárója. Sokat jelenthet, ha az óvodapedagógusok segítenek egy-egy társsal közös játékot kialakítani, vagy egyéb közös tevékenységet végezni. A túlságosan „tapadós”, határait nem

érzékeny gyerekek esetén az óvodapedagógus feladata, hogy –legkönnyebben a napirendi kártyák segítségével- úgy irányítsa a gyermeket, hogy egyensúly legyen a társakkal töltött idő és az önálló tevékenységek között.

4) Óvodai ünnepek, szereplések, óvodán kívüli programok:

- a. A szokatlan helyzetek, tömeg, zsúfoltság rengeteg plusz ingerrel, stresszel jár. Az ünnepeken, rendezvényeken annyi ideig és olyan formában vegyen részt a gyermek, ami még elviselhető a számára. Ha az ajtó közelében ülhet, vagy az előtérben várakozhat, amíg sor kerül az ő szerepére (ha vállalkozik ilyenre), akkor is részese a rendezvénynek.
- b. Gyakori, hogy az óvodák nem vállalják az autizmussal élő gyermekeket óvodán kívüli sétára, bábszínházba, kirándulásra vinni, tartva az esetleges indulatkitörésektől, amit az új helyzetek okozhatnak. Megfelelő előkészítéssel, „menekülési lehetőségek” megtervezésével és segítő személy közreműködésével esélyt adhatunk kezdetben rövidebb, közeli programokon való részvételre, majd tágíthatjuk a kört.
- c. Az esetleges „sikertelenséget” (amikor a gyermek minden előkészítésünk ellenére zavaró viselkedést tanúsít egy ünnepélyen vagy kiránduláson) nem feltétlen kudarcként kell elkönyvelni, lehet kezdeti lépése a sikernek is, ha később ebből kiindulva módosítani tudunk a stratégiánkon.

VI. Autista gyermek az iskolában

1. Autista gyermek jellemzői alsó tagozatban:

- Nehéz beilleszkedés, de a strukturáltabb környezet segíthet
- Gyakran a szünet a legnehezebb
- „figyelemzavaros”- csak azt tanulja, hallja meg, ami érdekli
- „árulkodós” – szabályt mereven betart és betartat
- Gyakran kortárs zaklatás áldozatai

2. Felső tagozatban:

- Nagyobb önállóság problémát okoz

- Időbeosztás, tevékenységek megszervezése nehézkes
- Hangsúlyossá váló témák: önismereti igény, kortárs kapcsolatok, leválás, pályaválasztás nehézségei
- Tünetek gyakran súlyosbodnak, egyéb pszichiátriai tünetek is megjelenhetnek
- Naívak, gyakran rászédhetők nem legális dolgokra
- Bullying áldozatok lehetnek

3. Képességprofil, tanulási jellemzők, segítségadás

Az autizmussal élő gyerekek értelmi képességei sokfélék; az integráltan oktathatóak között az átlagos vagy átlag feletti képességekkel rendelkezőkkel találkozhatnak a pedagógusok. Természetesen nincs egységes rájuk jellemző képességstruktúra, de gyakori a szórt képességprofil, vagyis egyes területeken akár átlag felett, másokon jóval gyengébben teljesíthetnek.

A) Az autizmusból adódóan fejletlenebb terület lehet:

- a verbális megértés, probléma-felismerés, problémamegoldás
- a megtanult dolgok új helyzetben való alkalmazása
- a feldolgozási sebesség gyakran lassúbb a sajátos észlelésük miatt, ami megnöveli a feladatmegoldás vagy akár a válaszadás idejét
- egyes gyerekeknél a szeriális emlékezet, ami a sorrendiség megjegyzését nehezíti

B) Erősségük lehet:

- képi és/vagy auditív emlékezet
- vizuális észlelés
- magas intellektusúaknál gyakran a szókinccs

Sok gyermeknél megfigyelhető *sajátos érdeklődési terület* (pl. dinók, bolygók, számok, betűk, idegen nyelv, munkagépek, elektronikus eszközök, programozás... stb.), amiről korát meghaladó mennyiségű információval rendelkezik. Előnyös, ha a pedagógusnak erről tudomása van, mert a motiváció szempontjából nagy jelentősége lehet. (pl.

számolási feladatban dinókat számolhat az érdeklődését kevésbé felkeltő pálcikák helyett). A cél azonban az érdeklődési kör, tevékenység szélesítése, színesítése.

Számonkérésnél igazodjunk a gyermek szükségleteihez. Ha szétszórt, elkalandozó tanulóról van szó, vagy annyira rugalmatlanról, aki nehezen képes a feladatváltásra (akár a dolgozat közben), adjunk lehetőséget számára szóban felelni vagy segítsük a dolgozat alatt a továbbhaladást. Ha a társak jelenléte zavarja vagy fokozottan kudarcérzékes, akkor szóbeli számonkérésre lehetőleg négy szemközt vagy kiscsoportban teremtsünk alkalmat.

4. Segítségadás a tanórákon:

- Fontos a struktúra fenntartása, a tanóra megtervezése (ez akkor lehetséges, ha már ismerjük a gyermeket) – kisebb gyermek esetén, akinél gondot okoz az egy helyben megülés, az impulzuskontroll, jó ha tudjuk vele, mennyi feladat áll előtte, mit várunk tőle, mikor kell követnie a magyarázatunkat és mikor dolgozhat önállóan vagy tölthet meghatározott időt jutalomként kedvelt tevékenységgel.
- A gyermek „munkaidejét” a teljesítési képességéhez mérten érdemes kialakítani, ha például 15 percet képes dolgozni egy huzamban, akkor a teljesítendő feladatokat is ennyi időre tervezzük, különben ellenállásba ütközünk.
- A tanórai tevékenység során legyen lehetősége a gyermeknek „szünetet” tartani. Gyermektől függően/ az autizmus típusától függően ez a szünet lehet rövid, pár másodperces kikapcsolás, vagy hosszabb pihenő, más jellegű elfoglaltság.
- A pedagógus a szülői kikérdezésen túl törekedjen megismerni a „kitörések, túltelítődések” típusát, a kiváltó ingereket, próbálja ezeket megelőzni, ha tisztában van vele, hogy valami ki fogja borítani, ne erőltesse a tevékenységet, készítse fel a gyermeket hogyan kezelheti a dolgot.

- Adjon választási lehetőséget, ahányszor csak lehetséges. Ha nehéz a gyermek együttműködését megnyerni, jó megoldás lehet a választás felkínálása, ilyenkor kevésbé érzi kötelező jellegűnek a feladatot.
 - A kevesebb több, ha verbális kommunikációról van szó. *Az utasítások legyenek rövidek, konkrétak*, kerüljük az átvitt értelmű kifejezéseket vagy nyújtsunk kielégítő magyarázatot. Győződjünk meg arról, hogy a gyermek megértette, mit kérünk tőle. Lehet, hogy a látszólagos ellenállás mögött a meg nem értett utasítás áll.
 - Fókuszáljon az *ön-segítés* kialakítására például képkártyák, vagy vizuális segédlet alkalmazásával pl. VÁRJ kártya felmutatása, ha a gyermeket szeretnénk egy kicsit késleltetni; STOP kártya bevezetésére is szükség lehet, ha olyan magatartásforma jelentkezik, ami nem megengedhető a tanórán; SEGÍTS kártyát mutathat fel a gyermek ahelyett, hogy folyton bekiabálna vagy kiszaladgálna a tanári asztalhoz; KÉSZ vagyok kártyát tehet ki vagy mutathat fel, ha szeretne még feladatot.
- Kisebb gyerekeknél mindenképp érdemes vizuális segédletet használni, ami nem csak az autista gyermek számára jelenthet segítséget.

Napirendi kártyákkal:

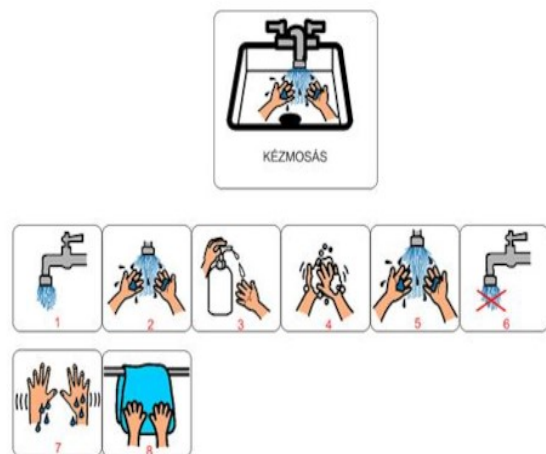
- a napirendi kártyák használatával a gyermek számára kiszámíthatóvá tesszük a napot
- jelezhetjük a változásokat
- megelőzhető a bizonytalanságból fakadó frusztráció, esetleg indulatkitörés

forrás: <https://www.google.com/search?q=napirendi+kártya+óvoda&tbn>

Folyamatábrák használatával:

- az önkiszolgálási rutin feladatok lépéseinek vizualizálásával segíthetjük pl. a kézmosás, terítés, öltözködés, fogmosás, étkezés önálló kivitelezését
- a személyre szabott képsorok használatának tanítása során a tevékenységet szavakkal és gesztusokkal kísérik
- a képsorok rögzítése szükséges az adott tevékenység helyén

forrás: <https://www.google.com/search?q=folyamatábra>

VII. Jövőkép/ cél:

Az autizmussal diagnosztizált gyermekek száma egyre emelkedik, emiatt idővel bármely település óvodája, iskolája körzetében megjelenhetnek. Az eddigi gyakorlat –miszerint néhány „vállalkozó szellemű”, esetleg kisebb létszámú intézmény vállalja a nevelésüket– nem lesz tartható. A pedagógusok ez irányú továbbképzése mellett a szülők, gyerekek szélesebb körű tájékoztatása is szükséges. Az autista gyermekek óvodai, iskolai integrációja a későbbi sikeres társadalmi integráció alapja. Sajnos a gyermekek beillesztését gyakran nagy létszámú osztályokba/csoportokba, nagyon kevés segítővel kell megoldani. Ez a feladat a pedagógusoktól rendkívül sok plusz erőfeszítést, kreativitást, munkát igényel. Szeretnénk, ha nem maradnának magukra ebben a küzdelemben, hanem az érintett szülőkkel, iskolapszichológusokkal, fejlesztőkkel együtt dolgozva vehetnék az akadályokat. Szakértői Bizottságunk az EFOP -3.1.6-16-2017-00002 pályázat keretében szakmai segítséget ajánl az együttműködő intézményeknek az autizmussal élő gyermekek integrációjának előmozdítására, egy jó gyakorlat kialakítására, a szakemberek közötti kommunikáció erősítésére.

Tájékoztató kiadványunk az első lépése ennek a folyamatnak, a továbbiakban pedagógus/szülőkonzultációk keretében nyújtunk segítséget az intézményeknek, ezt követően a Baranya megyében működő módszereket összegeznénk és osztanánk meg, remélve, hogy sikerül elindítani egy olyan folyamatot, ahol a szakemberek/intézmények szorosabban együttműködnek, és senki nem marad magára megoldhatatlannak tűnő problémákkal.

VIII. Gyakran feltett kérdések:

- Mit tehetünk abban az esetben, ha a gyermek jelenlegi intézményének alapító okiratában nem szerepel az autizmus ellátása? más intézményt kell keresni?

Nem szükségszerűen, ebben az esetben az illetékes jegyző (óvoda), vagy a tankerületi igazgató (iskola) intézkedik az intézmény kijelöléséről 15/2013. (II.26) EMMI rendelet alapján.

- Speciális intézménybe kell vinni a gyermeket, ha autizmus diagnózist kap?

Egyáltalán nem biztos, az integrálhatóságról az MSZB dönt. A mérlegelés az együttműködési készség, szociális készségek, kölcsönösség, beszéd színvonala, értelmi képesség valamint a társuló problémák alapján történik.

- Hol működnek gyógypedagógiai intézmények Baranya megyében, ahol az autizmus ellátása szerepel az alapító okiratban?
Éltes EGYMI Pécs (autista csoport is), Kerek Világ Általános Iskola Pécs, Komlói EGYMI, Meixner EGYMI Mohács.
- Lehet –e magántanuló (újabb kifejezéssel: egyéni munkarend szerint tanuló) az autista gyermek, ha nem sikerül az integrációja?
Az egyéni munkarendet minden gyermek esetében a szülő kezdeményezheti, és az Oktatási Hivatal dönt az engedélyezésről.
Az egyéni munkarend -kevés kivételtől eltekintve –hosszútávon nem az autizmussal élő gyermek érdekeit szolgálja, hanem a sikertelen integráció kényszerű következménye.

Szakirodalom:

Dr.Stefanik Krisztina (2016): Csillagbusz. Autispektrum Egyesület

Clare Sainsbury: Marslakó a játszótéren (Hogyan értsük meg az Asperger-szindrómás iskolásokat?) Autisták Országos Szövetsége – Geobook Hungary közös kiadás

Attwood, Tony (2015): Az Asperger-szindróma kézikönyve. Anonimus Bp.

Frith, Uta (1991): Autizmus: A rejtély nyomában. Kapocs Kiadó, Bp.

Notbohm, Ellen – Zysk, Veronica (2016): Ezeregy nagyszerű ötlet autizmussal élő vagy Asperger-szindrómás gyerekek neveléséhez és tanításához. Akadémiai Kiadó.

Szaffner Éva-Gosztonyi Nóra (2015): Szociális történetek autizmussal élő gyermekek számára Geobook Hungary Kiadó, Szentendre.

Bogdashina, Olga (2008): Valódi színek: érzékelés és észlelés az autizmus spektrum zavarokban. Autisták Országos Szövetsége, Bp.

Készítette: Hüber Judit és Nyikos Tímea Lilla